

Nieuwe informatie over Hofstraat in vroeger tijden

Raadselachtige stenen bij opgraving synagoge

De resten van een kloostermoppenfundering van middeleeuwse bakstenen, een rood aardenwerken kookpot, maar ook vier gotische profielstenen zijn gevonden bij opgravingen naast de Joodse synagoge aan de Hofstraat 15. Eerder berichtten we al over onderzoek in de synagoge. Nader onderzoek bracht echter weer nieuwe informatie. Vooral de gotische profielstenen stellen de deskundigen voor een raadsel... (Op de foto de kookpot en één van de stenen).

Nader archiefonderzoek én de latere opgravingen naast het pand, leverden weer nieuwe informatie op over de plek waar Cornelis Drebbel is opgegroeid. Een grote verrassing was bijvoorbeeld de ontdekking van twee delen van kloostermoppenfunderingen, nota bene op een locatie net buiten de oude vestgracht (Vijversloot, zie verderop) in een eeuwenlang schijnbaar leeg en laag terrein. Er was ook een diepe kuil met turfgruis waaruit een Sieburg Jacobakan en een rood aardewerken grape kwamen van omstreeks 1350 tot 1425.

Op deze plek naast de synagoge, staat nu een aanbouw met huisnummer 17. En in de oudste funderingen op deze plek vonden we ook een viertal bijzonder gevormde bakstenen. Het zijn gotische profielstenen met drie ribben, die de aanzet vormen voor een ribgewelf. De maximale maten zijn 21 cm breed, 29 cm lang en 7 cm dik. Dergelijke stenen verwacht men in een gotische gebouw met een gewelf, zoals een poortgebouw, een kapel of iets dergelijks. Horen deze stenen bij die

14de-eeuwse funderingen en zijn ze door de bouwers ter plekke opgedolven en hergebruikt? Maar wat heeft hier dan gestaan? Alkmaar heeft er nu een mysterie bij...

Onder Hofstraat 17 zijn ook drie diepere kijkgaten gemaakt om de bodemopbouw te bestuderen. De ondergrond hier bestaat uit een slappe plaggenlaag op rietmatten waarin 14de-eeuws scherfmateriaal zit.

■ DREBBEL

Bij eerdere opgravingen binnen de synagoge (Hofstraat 15) waren al de laat zestiende-eeuwse funderingen

gevonden van een betrekkelijk klein huis van een standaard-type voor Alkmaar. Het huis was verdeeld in een onverwarmde voorruimte, een achterkamer met een schouw en een onderkelderde bedstede. Achter het huis een aangebouwde zomerkeuken. Langs de zuidkant liep ook een steegje buitenom, zoals destijds gebruikelijk in de stad. Het huis was gebouwd door Jacob Drebbel, die het perceel in 1580 had gekocht. Zijn zoon Cornelis Drebbel (ca. 1572-1633) woonde als kind in dit huis tot hij in 1592 naar Haarlem reisde om in de leer te gaan bij meestergraveur Hendrik Goltzius. Zijn vader was een jaar eerder overleden. Het huis, dat de naam 'De Mosterdpot' droeg, werd nog bewoond door familie van Cornelis.

■ OUDE EIKEN BALKEN

In 1595 keert Cornelis terug naar Alkmaar, inmiddels getrouwd met de zuster van Goltzius, om zich in

Paardenmarkt in National Geographic

Twee jaar geleden trok de opgraving van de begraafplaats van het Minderbroederklooster aan de Paardenmarkt veel belangstelling. En nog steeds halen deze opgravingen het nieuws als er weer nieuwe onderzoeksresultaten zijn. Zo wijdt in het huidige oktobernummer van National Geographic maar liefst tien pagina's aan dit onderwerp.

Lees verder op pagina 4

de Doelenstraat te vestigen. In 1604, als hij inmiddels faam heeft als graveur maar vooral ook als wetenschapper, emigreert het gezin, vanwege een eervolle aanstelling, naar het Engelse koningshof. In 1609 geeft hij vanuit Londen aan zijn neef, die nog in Alkmaar woont, de opdracht om het ouderlijk huis aan de Hofstraat te verkopen.

Rond die tijd is het huisje gesloopt en herbouwd, deels op de oude funderingen. In de gedempte bedsteekelder werd onder meer een scherf gevonden met het jaartal 1603. In de kap van de synagoge, die in de eerste helft van de negentiende eeuw werd gebouwd, zijn zeven hergebruikte eiken balken gevonden die afkomstig zullen zijn van het 'nieuwe' huis dat er toen nog stond. Dankzij specialistisch houtonderzoek door dendrochronologen is de kapdatum van de vier gebruikte bomen bepaald en het blijkt dat de jongste balk inderdaad van na 1596 is.

Een iberische olijfoliekuik, midden zeventiende eeuw, gevonden in Hofstraat 17

■ KLEIVLOER

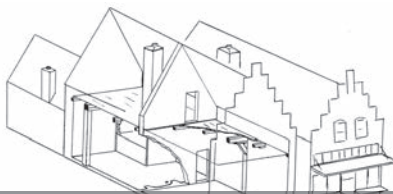
Rond 1580 moet ook het eerste huis zijn gebouwd bij Hofstraat 17. In de opgraving werd van het oudste pandje niet meer gevonden dan een kleivloer rustend op veenplaggen en op 12,5 meter van de straat een baksteenfundering van de achtergevel. Het werd begin zeventiende eeuw vervangen door een bakstenen huisje van 4,5 bij 9 meter met erachter een smalle aangebouwde achterkeuken. Het huisje had twee vertrekken achter elkaar, beide met rode plavuisjes op de vloer. Tegen de zijmuur van de achterkamer was een schouw gebouwd en daar tegenaan, in de hoek, een bedsteekelder. Uit de verkoopakten blijkt dat het huisje een eigen steeg had aan de zuidzijde. Het huis heeft ernstige verzakingsproblemen gehad, waarna het in één of twee fasen grotendeels is herbouwd. Er kwam een nieuwe achtergevel langs de binnenkant van de oude en de zuidelijke zijmuur werd geheel vervangen. Ook kwam er een nieuwe aangebouwde

achterkeuken. De plavuizen vloeren werden minstens tweemaal vernieuwd en de bedsteekelder verplaatste men van de noordkant naar de zuidkant van de scheidingswand met het voorhuis.

■ PLEINTJE

Aan het begin van de 19de eeuw werd het huisje afgebroken (het was in 1802 nog bewoond) en het perceel werd een pleintje naast Hofstraat 15. Deze opgraving levert ook nieuwe gegevens op over de bouw van de synagoge.

De noordelijke zijgevel van de synagoge is duidelijk negentiende-eeuws, maar van de zuidelijke gevel was het lange tijd de vraag of deze nog van het huis De Mosterdpot kon zijn. Uit dit laatste onderzoek blijkt echter dat deze muur gebouwd is bovenop de resten van Hofstraat 17 (het huisje dat na 1802 is afgebroken).

Reconstructie van het huis van Jacob Drebbel (Hofstraat 15) op basis van de opgravingsgegevens, met rechts ervan de voorpui van buurpand Hofstraat 17. Tekening P. Bitter

■ VERZAKKINGEN

Van de synagoge zijn drie bouwcampagnes bekend: in 1826, 1844 en 1883. Van de eerste is niet duidelijk wat er toen is neergezet. Bij de tweede kreeg het pand zijn huidige contouren en bij de derde werden vensters vervangen en moest er veel worden hersteld omdat het pand ernstig aan het verzakken was. Dat laatste werd veroorzaakt doordat de zuidmuur alleen in het midden rustte op de oude zeventiende-eeuwse muurresten van Hofstraat 17. De slechte ondergrond aan de voor- en achterkant van de synagoge leidde tot forse ongelijke verzakkingen. De voorkant is namelijk 6 cm en de

Hofstraat 17: overzicht van de zeventiende-eeuwse funderingen van het huis, gezien vanaf de achtergevel (dus zonder de achterkeuken). Rechts (half onder de synagogemuur) de haardplaats. Midden de latere bedsteekelder tegen de tussenwand met het voorhuis (in het midden uit herbouwfase 2 of 3).

Een zeldzame Siegburg Jacobakan van steengoed met bruine glazuurlaag. Samen met de kookpot van de voorpagina gevonden in een kuil met veengruis onder Hofstraat 17 (beide uit circa 1350-1425)

achterkant 15 cm dieper gezakt dan het middendeel. Het achterste deel van deze zijmuur is naderhand (waarschijnlijk in 1883) aan de binnenzijde verstevigd tot bijna een meter dikte. Gelukkig staat het pand nu weer stabiel.

Peter Bitter

Dank:

Met hartelijke dank aan Jan Klinkert voor archiefonderzoek naar eigenaren van Hofstraat 13 t/m 17 en de transcriptie van een boedelinventaris van Hofstraat 15 uit 1730.

Literatuur:

C. Roozendaal, O. Ralling en R. van Baalen, 2011: De Synagoge. Een herbestemming avant la lettre, in: O. Ralling en G. de Reus (red.), Levend Alkmaars erfgoed. Herbestemming van alle tijden, Alkmaar (Themaboek Open Monumenten Dag 2011), 99-119.

Ook een schildje voor beeldbepalende panden

Alkmaar telt sinds het voorjaar van 2012 circa vierduizend beeldbepalende panden. Naast de bijna duizend al beschermde panden in de binnenstad zijn in het gebied buiten de singels nog eens circa drieduizend beeldbepalende panden aangewezen. Hier gaat het vooral om rijen aaneengeschaalde woonhuizen. Wie zo'n beeldbepalend pand bewoont, kan dat vanaf nu aangeven met een speciaal ontworpen schildje, te koop in het Stedelijk Museum Alkmaar.

Beeldbepalende panden krijgen een lichte mate van bescherming. Zoals de naam 'beeldbepalend' al aangeeft, gaat het om bebouwing die Alkmaar haar gezicht geeft. Samen met de rijks- en gemeentelijke monumenten dragen deze panden in belangrijke mate bij aan de uitstraling van onze cultuurhistorische stad. Denk bijvoorbeeld aan de woningen in het Emmakwartier en het Blaeustratenkwartier. Eigenaren van beeldbepalende panden zijn destijds persoonlijk op de hoogte gebracht van de bescherming.

■ GROEN-WIT SCHILDJE

Speciaal voor de beeldbepalende panden is nu een schildje ontworpen waarmee ze herkenbaar zijn als beschermd erfgoed. Het is van groen-wit geëmailleerd metaal en heeft een bescheiden afmeting van 2 x 2 cm.

Het groen-witte schildje is een aanvulling op de schildjes voor rijksmonumenten (blauw-wit) en gemeentelijke monumenten (rood-wit) die al enkele jaren in gebruik zijn. De komende weken wordt er een brief gestuurd naar de adressen van alle beeldbepalende panden, om de eigenaren en be-

Verder in dit nummer

Onderhoud nog voor 80% aftrekbaar	pag 4
National Geographic pakt uit	pag 4
Hout vertelt hoe oud	pag 5
Nieuwe kleuren voor Egmonderstraat 1	pag 6
Mysterie van de koppige kogel	pag 8
Van bouwval tot monument	pag 9
Glasvondsten uit de Gouden Eeuw	pag 11
Bijzondere bodemvondsten	pag 12

woners te wijzen op de mogelijkheid een schildje aan te schaffen. Het schildje is verkrijgbaar bij het Stedelijk Museum Alkmaar en kost € 5,-.

De beeldbepalende panden zijn opgenomen in het monumentenregister, te raadplegen via www.forumalkmaar.nl

Voorjaar in het Historisch Café: Nieuwe lezingenreeks

Het Alkmaars Historisch Café biedt komend voorjaar een gevarieerd lezingenprogramma met lezingen in februari, maart en april.

DONDERDAG 7 FEBRUARI: 'STELLING VAN AMSTERDAM' DOOR PETER SCHAT

Peter Schat is voorzitter van de Stichting Militair Erfgoed Groot Amsterdam. Hij is groot kenner en ambassadeur van de Stelling. Aan de hand van foto's neemt Schat zijn publiek mee door de geschiedenis. Van militair ver-

dedigingswerk tot groene natuurgordel rond Amsterdam.

DINSDAG 5 MAART: 'KUNSTSCHILDER GEORGE HITCHCOCK' DOOR PETER VAN DEN BERG

Van den Berg is kenner van de schilderstroming De Egmondse School (1890-1905) waarvan Hitchcock één van de oprichters was. Hitchcock was een steenrijke Amerikaan die vele zomers achtereen in het toen arme Egmond neerstreek.

DONDERDAG 25 APRIL: 'INDUSTRIEMOLENS' DOOR HERMAN KAPTEIN

Van een houtzaag- olie-, of papiermolen is de functie wel voor te stellen. Maar wat gebeurde er in een schelp-, vol- of pelmolen? Historicus en molenspecialist Herman Kaptein vertelt over de economische rol van de industriemolens in de regio.

■ LOCATIE EN TIJDEN

De lezingen zijn in de Kapelkerk in Alkmaar, ingang Laet 80. Aanvang 19.30 uur. Kaartverkoop in het Stedelijk Museum Alkmaar, Canadaplein 2, of op de avond zelf vanaf 19.15 uur aan de deur. Prijs € 7,50. Gereduceerde prijs € 5 op vertoon van deze nieuwsbrief of bij lidmaatschap/vriend van één van de deelnemende instellingen.

Het Alkmaars Historisch Café is een initiatief van:

www.stedelijkmuseumalkmaar.nl
www.archiefalkmaar.nl
www.bibliotheekkennerwaard.nl
www.hvalkmaar.nl
www.grotekerkalkmaar.nl

Onderhoud Rijksmonumenten nog voor 80 procent aftrekbaar

Per 2012 is de fiscale monumentenregeling ingrijpend gewijzigd. De belangrijkste wijziging is dat alleen nog onderhoudskosten als aftrekpost kunnen worden opgevoerd, en dan voor niet meer dan 80 procent.

De vaste eigenaarslasten en afschrijvingen van de eigen woning zijn niet meer aftrekbaar voor de belasting.

Uitsluitend onderhoudskosten mogen nog als aftrekpost worden opgevoerd en dan voor maximaal 80 procent. De drempels zijn vervallen en de Belastingdienst maakt onderscheid tussen 'onderhoudskosten' en 'verbeterkosten'.

Onderhoudskosten zijn de kosten die u maakt voor het in stand houden van het casco van

een rijksmonument. Denk hierbij aan muren, dak, goten, vloeren en vaak ook kozijnen. Verbeterkosten zijn kosten die u maakt om het comfort te verhogen (bijvoorbeeld isolatie) of om verdwenen monumentale elementen terug te brengen (zoals bijvoorbeeld originele stucplafonds). Verbeterkosten zijn dus niet aftrekbaar.

■ SUBSIDIE IN MINDERING BRENGEN

Als u onderhoudssubsidie krijgt voor het onderhoud van uw Rijksmonument, telt dat deel van de kosten niet mee als aftrekpost. U moet eerst de subsidie aftrekken van de totale onderhoudskosten. Alleen het deel van de onderhoudskosten waarvoor u geen tegemoetkoming ontvangt, mag u opvoeren als aftrekpost. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor

een verzekeringsuitkering na storm of brand. Ook deze moet eerst in mindering worden gebracht op de onderhoudskosten, voordat de 80-procentberekening wordt uitgevoerd.

■ VOORBEELD

Een voorbeeld: Stel dat de onderhoudskosten aan uw Rijksmonument € 10.000,00 bedragen, en u heeft een subsidie ontvangen van € 2.500,00. Het fiscaal aftrekbaar bedrag is dan € 7.500,00 waarvan u dus 80 procent kunt aftrekken van de belasting.

Heeft u vragen over belastingtechnische zaken, neem contact op met Belastingdienst, kantoor Amersfoort/bureau Monumentenpanden, tel. 033-450 52 77.

Bram Berkenpas

FORENSISCH ONDERZOEK OP EEUWENOUE COLD CASE...

National Geographic pakt uit met 10 pagina's over opgraving Paardenmarkt

de opgraving zelf, in 2010, als bij de verdere uitwerking die nu plaatsvindt. Het instituut ondersteunt de wetenschappers in het onderzoek naar de kogelverwondingen die bij de slachtoffers gevonden zijn. Zo wordt bijvoorbeeld vastgesteld van welke afstand er geschoten is en of de kogels afkomstig waren van Spaanse of Nederlandse makelij. Om dit te kunnen bepalen, zijn er allerlei proeven genomen, onder meer op kunstschedels, om te zien wat de impact van de loden kogels was. De beelden die we kennen van verschillende populaire tv-series, maar dan in het echt en toegepast op een eeuwenoude cold case.

■ OUDSTE KOGEL-SLACHTOFFERS

Recentelijk is gebleken dat de skeletten met kogelverwondingen tot nu toe de oudste slachtoffers zijn die in een oudheidkundig onderzoek in Europa gevonden zijn, waarbij een vuurwapen betrokken was. Alkmaar schreef geschiedenis met het beleg en schrijft nu geschiedenis met de resultaten van deze opgraving.

Vier van de onder de Paardenmarkt gevonden skeletten zijn te zien in het vernieuwde Stedelijk Museum Alkmaar (zie ook pagina 11).

Nancy de Jong-Lambregts

Vervolg van pagina 1

Het uitgebreide artikel in National Geographic schenkt vooral aandacht aan het onderzoek dat op dit moment wordt uitgevoerd door verschillende specialisten op het skeletmateriaal van de slachtoffers in de massagraven.

■ ALKMAARDERS OF NIET?

Tijdens de opgravingen werden twee historische massagraven gevonden. En hoewel de opgravingen achter de rug zijn, is het onderzoek van de vondsten nog lang niet afgerond. Op dit moment proberen de onderzoekers met een zogeheten strontium-isotopenanalyse de herkomst en achter-

grond te achterhalen van de personen uit de massagraven. Strontiumisotopen zijn te vinden in het email van tanden, waaraan je kunt zien in welke geografische regio iemand is opgegroeid. De verhoudingen zijn in ieder gebied anders en op die manier kun je dus iets zeggen over de herkomst. Het blijkt dat de slachtoffers uit het grote massagraf allemaal uit de regio komen. Drie personen uit het kleine massagraf, waaronder een kind, komen van buiten de regio.

■ NEDERLANDS FORENSISCH INSTITUUT

Ook het Nederlands Forensisch Instituut is betrokken bij het onderzoek. Zowel tijdens

Hout vertelt hoe oud...

Waarschijnlijk klopt ie als een bus. De datum 1607 op de gevel van het pand Mient 8 waar Indonesisch restaurant Deli gevestigd is. En Mient 2, ofwel de Dobra store, is in diezelfde tijd gebouwd. Dendrochronologisch onderzoek, ofwel jaarringenonderzoek heeft dit uitgewezen.

Dendro betekent boom en dendrochronologisch onderzoek is onderzoek naar de leeftijd van houten balken door het bestuderen van jaarringen. Specialisten op dit gebied nemen monsters van constructiehout en vergelijken vervolgens de variaties tussen brede en smalle jaarringen (goede of minder goede groei). Met behulp van de beschikbare referentiekalenders kan daarmee de balk worden gedateerd. Als naast voldoende kernringen ook de buitenste spintringen nog volledig aanwezig zijn, kan zelfs het jaargetijde worden vastgesteld waarin de boom destijds is gekapt.

De brand in het pand Mient 8 in 1974

Omdat het merendeel van de historische panden in de binnenstad nog (restanten van) hun historische houten constructie heeft, kan dendrochronologisch onderzoek ons veel vertellen over de datering van de verschillende soorten constructies en de bouwgeschiedenis van de individuele panden in de stad.

■ MIENT

Het was toeval dat vlak na elkaar de mogelijkheid ontstond om twee panden aan de westzijde van de Mient, vlak bij de Waag, te onderzoeken. Beide onderzoeken zijn uitgevoerd door Odwin Ralling van Ralling Bouwhistorie en Restauratie uit Schagen. De Dobra-store op Mient 2 deed mee aan Open Monumentendag en kon als studieobject

dienen voor Steven Kalverdijk (het artikel over dit onderwerp was te lezen in de vorige nieuwsbrief). De uitkomsten van het dendrochronologisch onderzoek sloten mooi aan bij de conclusie die Kalverdijk op basis van zijn bouwhistorisch onderzoek had getrokken. Op de eerste verdieping werd een balk gedateerd op herfst/winter 1638 en alle andere uitkomsten sloten daar naadloos op aan.

■ BRAND

In het pand Mient 8, waar Indonesisch restaurant Deli gevestigd is, werden op de verdieping twee eiken houtskelet-spanten met zwanenhalskorbelen aangetroffen. Bij een brand in 1974 was het pand grotendeels verloren gegaan, dus deze vondst was hoogst opmerkelijk. In de gevel prijkt een prachtige gevelsteen met daarop de datum 1607. Maar klopte deze datum ook met de restanten van de eiken constructie? Gezien de vorm en het materiaal van de constructie zou dit aannemelijk zijn, hoewel het een vrij late toepassing van eiken zou zijn. In de literatuur over het gebruik van verschillende houtsoorten wordt 1600 namelijk de scheidslijn ge-

noemd: het einde van de toepassing van eiken en het begin van het gebruik van grenen.

Toch sluit de uitslag van het dendrochronologisch onderzoek mooi aan op de datering van de gevelsteen. De jaartallen voor het onderzochte eiken kwamen namelijk uit op 1609 en 1612 met een marge van plus of min 4 jaar met het oog op het ontbreken van de buitenste spintringen.

De locatie aan de Mient is hoogstwaarschijnlijk al veel eerder bebouwd geweest. Maar er was hier veel activiteit en de stad bleef zich vernieuwen. De (relatief) jonge datering van de panden wijst dus eigenlijk op een grote bouwactiviteit op deze plek aan het begin van de zeventiende eeuw.

Carolien Roozendaal

De gevel van Mient 8
Inzet de gevelsteen met het jaartal 1607

Sjaak Waterlander pensioneert

MAAR BLIJFT VRIJWILLIGER ARCHEOLOGIE

Het is hem niet aan te zien, maar Sjaak Waterlander is 65 geworden en gaat met pensioen. Deze rustige goedgehumeerde doorwerker is al 13 jaar een vaste kracht bij het archeologisch onderzoek binnen de gemeente. Bij zijn afscheidsfeestje werd hij 'de Willem Bever van de archeologie' genoemd: nijver, behulpzaam, veelzijdig, én goedgezumt!

Sjaak Waterlander is met zijn kennis en kunde niet alleen inzetbaar bij allerlei veldwerk en uitwerkingsactiviteiten, maar hij is ook een enthousiaste publieksgids. Jong en oud kan hij boeien met uitleg en verhalen over de Alkmaarse archeologie. Daarbij komt dat Sjaak zich ontwikkeld heeft tot een respectabel specialist in het onderzoek van zaden en pitten, botmateriaal en vogel- en visresten. Zijn plan is gelukkig om ons aan de Bergerweg te blijven helpen als één van onze vaste vrijwilligers. Sjaak, proficiat met het pensioen en welkom bij de vrijwilligersgroep!

KLEURRIJKE METAMORFOSE VOOR HOEKPAND EGMONDERSTRAAT 1

Expressie, schoonheid en fantasie van Amsterdamse School komen weer tot leven

Onze voorouders uit het begin van de vorige eeuw waren op één punt hun tijd ver vooruit. Zij kozen bewust een veel kleurrijker kleurenpalet voor hun woonhuizen en publieke gebouwen dan nu gebruikelijk is. Beïnvloed door de internationale kunststromingen als Jugendstil en Art Déco werden vanaf rond 1900 zeer gedurfde kleuren toegepast. Johan Knibbe en Annemiek Buwalda durfden het aan om hun monumentale woning aan de Egmonderstraat 1 uit 1925 de oorspronkelijke kleuren terug te geven. Crèmewit en groen werden vervangen door een spannende kleurcombinatie.

Kenmerkende voorbeelden van laat negentiende-eeuwse bouwkunst in de kleurige Jugendstil vinden we in Alkmaar onder meer aan de Kennemerstraatweg 113-115 (Hyken) en de Zilverstraat 3 ('t Kasteeltje'). Minder bekend is dat ook de latere stromingen Art Déco en de typisch Nederlandse Amsterdamse School een voorkeur hadden voor expressieve kleuren. Niet alleen voor interieurs, maar óók voor de (geschilderde) buitenkant van het pand. In Alkmaar hebben we uit deze periode van de twintiger en dertiger jaren nog weinig voorbeelden van originele kleurstellingen.

Villa De Lange aan de Wilhelminalaan 2 (uit

1917) is zo'n voorbeeld. Hier is na onderzoek buiten én binnen een kleurreconstructie toegepast. De raamkozijnen zijn opnieuw paars gemaakt en het raamhout en de voordeur zijn zwart geschilderd. Veel expressievere en meer originele kleuren zien we echter terug op het Karenhuis. Dit pand (ook uit 1917) dat achter de oude Ambachtsschool aan de Bergerweg staat, is na een zorgvuldige restauratie met zijn nieuwe heldere kleuren een ware blikvanger.

■ CRÈME EN DONKERGROEN

Na de tweede wereldoorlog zijn – ook bij

De schilder: "Ik moest afkicken"

Johan Hoogland, van Johan Hoogland Schilderwerken, verzorgde samen met Lorenz Schilderwerken het schilderwerk van Egmonderstraat 1: "Wij doen veel huizen uit de eerste helft van de vorige eeuw. Veel renovatie. Iets weer helemaal mooi maken, dat is zo leuk om te doen! De kleuren uit het kleuronderzoek bleken heel dicht bij ons kleuradvies te liggen. Alleen blauw is groen geworden. Wij zijn zelf ook erg tevreden. Ik heb tijdens een schilderklus nog nooit zoveel complimenten gekregen van voorbijgangers! Ik moest helemaal afkicken toen ik weer elders aan de slag ging..."

monumentale panden – voornamelijk nog de kleuren crème en donkergroen toegepast. Een behoorlijke vervlakking van een eens zo kleurrijk verleden. In het Karenhuis komt het vooruitstrevende effect van toen weer sterk naar voren.

Tot dusverre was dit in Alkmaar het enige voorbeeld van 'moderne' architectuur met een authentiek en artistiek 'kleurenjasje'.

Gelukkig wordt in deze tijd weer meer aandacht geschonken aan de historische kleur van gebouwen. Waar mogelijk worden de originele tinten, na kleuronderzoek weer op het gebouw toegepast.

Aanzicht in voorgaande jaren

■ EGMONDERSTRAAT 1

Dit najaar onderging het tot voor kort in 'gewoon' groen met crème-wit geschilderde gemeentelijke monument Egmonderstraat 1 een vergelijkbare ingrijpende transformatie. Het pand dateert uit 1924/1925, en is ontworpen door de architecten vader en zoon Van Reijendam. Het is qua stijl een unicum in hun oeuvre. Het pand domineert de hoek

van het Nassauplein en de Egmonderstraat. Vooral het als toren uitgebouwde trappenhuis valt op. Dit blokvormig volume is in contrast met het verder in landhuisstijl uitgewerkte achterliggende pand. De toren heeft dermate grote indruk gemaakt, dat hij op twee plaatsen aan het Nassauplein in meer recente bouwwerken is geciteerd. De toren is zeer rijk voorzien van baksteenornamentiek. In verspringende geveldelen komen diverse vormen van versiering voor, zoals samengestelde lijsten, uitgewerkte rollagen en een traanmotief.

De vorm van de toren lijkt al vooruit te lopen op de Nieuwe Zakelijkheid, die bijvoorbeeld in architect Dudok een vertegenwoordiger vond. Ook de rijke versiering met vijftien glas-in-loodramen lijkt van de toren een statement te maken. Het is niet verbaasd dat zoon Cornelis Dirk van Reijendam de eerste bewoner is geworden. Was het huis wellicht bedoeld als demonstratieproject van de jonge beginnende architect? Het lijkt in dit licht gezien niet ondenkbaar dat ook de kleurstelling destijds als middel is aangegrepen om het pand in het oog te laten springen. Vader Johannes van Reijendam had eerder al als stadsarchitect van Hoorn enkele panden in die plaats gebouwd in kleurige Jugendstil. Mogelijk ook heeft het nabije Karenhuis, dat er net enkele jaren stond, als verdere inspiratiebron gediend.

De eigenaar: "Kleuren passen als een handschoen"

Johan Knibbe, eigenaar Egmonderstraat 1: "We begonnen met een ander plan: de kleuren van het buurhuis in de Egmonderstraat, maar dan geel in plaats van wit. In overleg met Monumentenzorg is het roer flink omgegooid en hebben we de kleuren gekozen op basis van de geschiedenis. Met het resultaat zijn we meer dan tevreden. Iedereen vindt het mooi. Mensen blijven staan om te kijken! Je ziet dat de kleuren passen als een handschoen. Zo moet het echt geweest zijn vroeger. Van de familie Dorgelo, die al van voor de oorlog aan Nassauplein 4 woont, horen we dat het weer helemaal terugkomt in hun herinnering. Aan hen hebben we de mooie reconstructie van de voordeur te danken."

De ornamenten van de balkonbalustrade in de nieuwe situatie

■ KLEURONDERZOEK

Om de oorspronkelijke kleuren te vinden, heeft de vakgroep Monumentenzorg een sporenonderzoek gedaan. Een specifiek okergeel is hierbij als originele kleur teruggevonden, evenals een warme kleur groen. Beide kleuren blijken precies aan te sluiten bij de kleuren van de glas-in-loodramen. De kleuren zwart en oranje-rood voor de voor-

De consoles van de bloembakken vóór de schilderbeurt

Het resultaat, een totaal van architectuur, schilderwerk, glas-in-loodramen en rode baksteen met de in Alkmaar unieke witte stootvoegen, vormt nu weer een waarlijk 'Gesamtkunstwerk', zoals het ooit door de architecten moet zijn bedoeld. Het hoekpand, dat samen met de drie naastgelegen panden aan het Nassauplein en door de architecten Van Reijendam ontwor-

En de consoles van de bloembakken zoals ze er nu uitzien

deur en de ornamenten (balustrade van het balkon en consoles van de bloembakken) zijn een toevoeging, geïnspireerd op kleur-reconstructies van andere uit de jaren twintig en dertig gebouwde panden. Ook deze kleuren zijn aan het glas-in-lood ontleend. Op deze manier is het mogelijk geworden weer de originele Amsterdamse Schoolkleuren terug te brengen, waarmee vader en zoon hun potentiële klanten wilden imponeren.

Van de nog bestaande voordeur kon bovendien de oorspronkelijke versiering in de vorm van een gedraaide pilaster worden gereconstrueerd. Dit dankzij een oude foto, ter beschikking gesteld door de bewoner van Nassauplein 4. Het bijzondere ornament is weer verticaal en verhoogd bevestigd op vier houten steunen. Het geheel is zwart geschilderd, zodat het fraai uitkomt tegen het rood van de deur en het herstelde glas-in-lood van het achterliggende deorraampje.

pen architectonische eenheid vormt, springt er nu weer uit.

Door deze metamorfose komen de idealen van de Amsterdamse School van expressie, schoonheid en fantasie weer zichtbaar tot leven. Wie weet, heeft het een aanstekelijke werking...

Henk Krabbendam (Monumentenzorg),
Johan Knibbe en Annemiek Buwalda
(eigenaars Egmonderstraat 1)

Basisschoolleerlingen onderzoeken het Mysterie van de koppige kogel

“Vandaag hadden we mevrouw Nancy de Jong in onze klas. Zij is stadsarcheoloog in Alkmaar. Zij helpt ons bij het onderzoek naar het mysterie van de Koppige Kogel. Zij was bij de opgravingen op de Paardenmarkt in 2010.” Zo begint een verslag van basisschoolgroep ‘Het Landkaartje’ op de website van basisschool De Vlindertuin. Het is een enthousiaste weergave van een avontuurlijk leerprogramma over de periode rond 1573.

De afgelopen tijd benaderde het geheim genootschap van professor B een groot aantal schoolklassen om te assisteren in een belangrijk onderzoek. Een opgegraven kogel in de klas brengt de kinderen terug naar de tijd van de tachtigjarige Grote Opstand. Zo kunnen ze bijna werkelijk getuige zijn van het fatale schot dat in 1573 in de strijd is afgevuurd. Op de plek waar de Victorie op de Spanjaarden werd ingezet en waarbij een verzetstrijder dodelijk in het hoofd werd getroffen. Wie zou het slachtoffer geweest kunnen zijn en in welke leefomstandigheden zou hij zich hebben bevonden? Na een bijzondere onderzoeksperiode filmen de kinderen hun eigen verhaal...

■ AVONTUURLIJK LEREN

Dit klinkt als een avontuur uit Suske en Wiske maar het is een zeer doordacht onderwijsprogramma dat georganiseerd wordt door het Huis van het Verleden. Het Huis van het Verleden werkt met de benadering van ‘Avontuurlijk Leren’ in combinatie met een webapplicatie. Door de samenwerking met een Geheimzinnig Genootschap raken de kinderen actief betrokken bij een avontuurlijk onderzoek. Een groot deel van de aansturing en het verwijzen naar inhoudelijke informatie vindt plaats via de werkruimte op de website. De kinderen kunnen op deze manier heel veel zelf en de leerkracht kan sturen.

De kinderen voeren zelf onderzoek uit en gaan ook op onderzoek uit. Zij hebben een aantal excursies waaronder een bezoek aan het vernieuwde Stedelijk Museum Alkmaar, een bezoek aan molen C. Ook is er de mogelijkheid dat deskundigen een bezoek aan de klas brengen.

Het mysterie wordt mogelijk gemaakt door de inzet van een aantal partners waaronder de Gemeente Alkmaar.

■ ARCHEOLOG IN DE KLAS

Op dinsdag 7 oktober bracht archeologe Nancy de Jong in het kader van dit onderwijsproject een bezoek aan groep ‘Het Landkaartje’ van basisschool De Vlindertuin. De groep was razend enthousiast. Dat blijkt wel uit het verslag dat te lezen was op de website van de school:

“Nancy de Jong vertelde ons over de botten die toen gevonden zijn. Flauw was, dat juf

Astrid meteen spellingles ging geven over het verschil tussen ‘botten en boten’ en dat we in de rekenles ineens op de millimeter nauwkeurig moesten meten. Meteen ook Aardrijkskunde over hoe kaarten ontstaan zijn...

Er werd een kogel in een schedel gevonden (daarvan hebben wij in de klas een replica), maar de onderkaak was ook bijzonder!”

■ LUIZEN

Het verslag gaat verder: “We kregen meteen ook les over het skelet en we moesten bladeren drogen... Gelukkig gingen we ook met gips gieten aan de gang!

Mevrouw De Jong vertelde óók veel over het dagelijks leven in die tijd! Bijvoorbeeld over luizen. Hahaha! Op school hebben we óók luizencontrole!

Wij voelen ons vereerd dat we mee mogen doen aan het onderzoek; dat we onze ideeën daarover mogen vertellen! De opgravingen stonden en staan vaak in de krant, want ze zijn écht bijzonder!

Flauw is dan wél weer dat er meteen een leesles komt. Moeten we ineens dingen leren als titel, kolommen, trefwoorden... Maaarrrrrr... Wij weten nu dat 8 oktober écht een bijzondere dag is!

Ook naar aanleiding van ons onderzoek, hebben veel kinderen en hun ouders dit jaar écht 8 oktober gevierd en is zelfs een aantal kinderen en ouders naar het Stedelijk museum geweest...”

De kinderen in de klas verzamelden artikelen die in de krant verschenen over de opgravingen.

Kunstenaar Wim Twaalfhoven knapt bouwval op tot monument: "Dit project heeft me geholpen mezelf te vinden"

"Natuurlijk heb ik me ook wel eens afgevraagd of het allemaal wel goed kwam. Op een gegeven moment kon je vanaf de zolder helemaal tot aan de bodem van het huis kijken." Kunstenaar Wim Twaalfhoven kocht tien jaar geleden samen met zijn vrouw Lies de oude bakkerij aan het Verdronkenoord 18-20 en knapte het pand op tot een sfeervolle galerie.

"Toen we dit pand kochten, woonden we in Alkmaar Noord, in een rijtjeshuis waar ik in de loop der jaren een soort atelier van had gemaakt. Het werd steeds voller. De schilderijen hingen aan het plafond. Daarnaast verzamelde ik ook nog van alles. Maar ik wilde ook graag een mooi huis en liever dus

In het pand aan het Verdronkenoord, was vroeger bakkerij De Blanken gevestigd

iets groters. Uit het makelaarskrantje koos ik het pand met de meeste kubieke meters. Dat was dit, de voormalige bakkerij De Blanken. Een bouwval. Ik zag er in die tijd ook totaal nog geen monument in... Een ongelooflijke bende! Het stonk en het was vochtig. Maar ik zou het helemaal gaan opknappen. Dat was dus tien jaar geleden."

■ ZONDER PLAN

"We zijn op zolder gaan wonen terwijl ik beneden begon met opknappen. Na vier jaar konden we verhuizen naar de eerste verdieping en kon ik verder met de begane grond. Op een dag kwamen de mannen van Monumentenzorg van de gemeente binnen. Zij vroegen me om niet teveel te slopen. Eerlijk

Wim Twaalfhoven: "De keren dat ik met mijn fietskarretje vol sloopafval naar de gemeentewerf ben gefietst, zijn niet te tellen..."

gezegd was ik van plan met de bulldozer door het hele pand heen te gaan, maar van hen heb ik geleerd om dat wat er al was te laten bestaan.

En op die manier is dit alles geworden wat ik eigenlijk ben. Dit project heeft me geholpen mezelf te vinden.

Afgelopen monumentendag kwamen hier een paar architecten kijken. Die verbaasden zich enorm over hoe ik dit had aangepakt.

probleem en word er weer mee wakker, maar binnen een week ben ik er dan wel uit!

Ik ben een fantaseschilder en dit huis zag ik als een doek met heel veel achtergrond. Die ben ik langzamerhand gaan invullen. Met gebruik van allerlei oude materialen. Dat deurtje achter je, stond een keer ergens langs de weg. En zo zijn er veel meer dingen. Toen het vloerhout binnenkwam, bedacht ik opeens dat ik er liever een plafond van

"Het was een ongelooflijke bende! Ik zag er nog totaal geen monument in"

Want ik bouw, zoals ik schilder; helemaal zonder plan. Ik ga gewoon aan de slag."

■ FANTASIESCHILDER

"Natuurlijk heb ik me ook wel eens afgevraagd of het allemaal wel goed kwam. Op een gegeven moment kon je vanaf de zolder helemaal tot aan de bodem van het huis kijken. Had ik natuurlijk zelf gedaan... Maar ik ben een doorzetter. Ik ga slapen met een

maakte. Dat was wel heel zwaar werk, want het was allemaal eiken, maar ook dat is me gelukt."

■ BALKEN

"De plafondbalken op de eerste verdieping heb ik weer zichtbaar gemaakt. Die schijnen zo'n vierhonderd jaar oud te zijn. Het plafond op de begane grond was een meter lager toen ik het pand kocht. Ik had geen idee van

“Wat dacht je van al die prachtige stukjes tegel die ze vroeger onder de fundering stopten...”

die mooie balken die er onder vandaan kwamen. Ze zijn pas langs geweest voor dendrochronologisch onderzoek* (jaarringenonderzoek, red.). Dan doen ze een boring in het hout en dan kunnen ze precies zien hoe oud het is. Daar krijg ik binnenkort de uitslag van.”

De zolder, waar Wim en Lies de eerste jaren woonden, is nu een gastenverblijf

Verschillende schatten kwamen boven bij het werk aan de oude winkel: “Ik was bezig met het maken van een waterput, toen we een heuse waterput ontdekten in de oude bakkerij. Die heb ik dus in ere hersteld. Verder is een oude schouw weer zichtbaar gemaakt en wat dacht je van al die prachtige stukjes tegel die ze vroeger onder de fundering stopten...”

De begane grond bestond uit vijf vertrekken. Dat zijn er nu nog twee. Ik heb alle muren eruit gesloopt. De stenen die ik gebruikt heb voor de nieuwe muur zijn een combinatie

van stenen van hier en stenen die gevonden zijn op het Zeglis, de Langestraat, enzovoort.”

■ MONUMENT

Inmiddels heeft het pand de status van gemeentelijk monument. De knusse zolder, waar Wim en Lies de eerste jaren woonden, is ingericht tot een prachtig gastenverblijf met alles erop en eraan en uitzicht over de daken van de binnenstad. In de ruimte beneden vormen de schilderijen van Wim een wonderlijk geheel met de omgeving. Wim: “Het is een sfeervolle ruimte geworden. Mensen komen hier tot rust!”

“Ik heb vrijwel alles in mijn uppie gedaan. Tien jaar lang alleen maar werken, werken, werken. De hele riolering moest worden omgelegd en ik heb op een gegeven moment lood in de muren verwerkt om het vochtprobleem op te lossen. Dat was echt een

berenkus! En de keren dat ik met mijn fietskarretje vol met sloopafval naar de gemeentewerf ben gefietst, zijn niet te tellen.”

■ ECHE LIEFDE

“Als ik nu terugkijk, begrijp ik zelf ook niet dat het kan. Want ja, hoe kom je tot zoiets. Onze relatie was nog pril. Binnen een jaar na onze ontmoeting waren we getrouwd en hadden we dit huis gekocht. Lies heeft me dat vertrouwen gegeven. Dat vind ik zo bijzonder! Ik ben mijn hele leven aan het zoeken geweest als het om relaties ging. Hou ik van je, dacht ik dan. Ik wist het eigenlijk nooit... Maar bij Lies wist ik: die past bij mij. Van het begin af aan was het goed! Wat dit huis betreft heeft ze steeds gezegd: ik heb er geen verstand van en ik kom alleen helpen als ik tijd heb naast mijn baan. Dat heeft ze ook gedaan. Zonder echte liefde was dit absoluut niet mogelijk geweest. Dat is de enige eindconclusie na tien jaar.”

■ AFRONDEN

Toch is er een punt geweest dat Wim er niet zo zeker meer van was dat hij het project zou afronden: “Vijf jaar geleden kregen we te horen dat ik darmkanker had. Die hebben ze kunnen opereren en behandelen, maar er waren uitzaaiingen, ook in mijn hoofd. Toen we de afspraak maakten voor dit interview, ging het heel slecht. Ik had zoveel pijn dat ik er geen gat meer in zag. Ik dacht dat het elk moment gebeurd kon zijn en dat wilde ik ook. Vandaar dat ik deze afspraak snel wilde plannen. De arts heeft me nu iets voorgeschreven waardoor het weer wat beter gaat. Ik geloof zeker dat dit project mijn leven verlengd heeft en zolang ik me goed voel, ga ik nog lang niet dood.”

“Ik ben een fantaseschilder, en dit huis zag ik als een doek met heel veel achtergrond die ik langzamerhand ben gaan invullen.”

* De uitslag van het dendrochronologisch onderzoek is inmiddels bekend: De oudheid van de balken is vastgesteld tussen 1607 en 1614.

■ TROTS

“Vroeger wilde ik timmerman worden, en geen tuinder, zoals mijn vader. Maar dat zat er niet in. Op deze manier heb ik de kans gekregen om toch allround klusser te worden en daar ben ik nog trots op ook. Trots was

verboden in onze streng katholieke opvoeding. Maar ik durf het nu gewoon te zijn! Dit project is afgerond dankzij 75 procent plichtsgevoel en 25 procent zin, maar het heeft me wel honderd procent trots opgeleverd!”

Kort voor het verschijnen van deze nieuwsbrief is Wim Twaalfhoven overleden. Zijn galerie blijft geopend tijdens evenementen en op afspraak. Zie de website voor informatie: www.kunstwimtwaaalfhoven.nl

Glasvondsten uit de Gouden Eeuw en levendig Beleg van Alkmaar in nieuw Stedelijk Museum

Op 8 oktober opende het Stedelijk Museum de deuren weer voor het publiek na een grondige verbouwing. Het museum is verrijkt met nieuwe zalen en de vernieuwde entree met foyer, winkel en modern Cultuurcafé zorgt voor een frisse aanblik. Nieuw, en ook blijvend, is de opstelling ‘Victorie! Het Beleg van Alkmaar in 1573’. En ook de bloeiperiode die daarop volgde komt aan bod in de nieuwe vaste presentatie ‘De Gouden Eeuw van Alkmaar’.

De opstelling ‘Victorie! Het Beleg van Alkmaar in 1573’ brengt de Spaanse belegering van dag tot dag in beeld aan de hand van het bewaard gebleven ooggetuigenverslag van stadspensionaris Nanning van Foreest. Bezoekers krijgen te zien voor welke keuzes en dilemma’s men stond in die tijd. De bevolking van Alkmaar was niet onverdeeld. Sluiten we ons aan bij de Opstand van Willem van Oranje of gehoorzamen we de Spaanse landsheer Filips? Passages uit het dagboek van Nanning van Foreest, theatrale visualisaties, schilderijen van het Beleg, brieven, musketkogels, wapenuitrustingen en artillerie – waaronder een kanon uit ca. 1570 – geven een realistisch beeld van de strijd.

■ SKELETTEN BELEGSTRIJDERS

Een bijzonder onderdeel in de presentatie is te danken aan de opgraving aan de Paardenmarkt in 2010. Archeologen troffen

De vitrine in het cultuurcafé

daar twee historische massagraven aan. In de presentatie zijn vier van de gevonden skeletten te zien en een schedel met een kogelgat (zie ook het artikel op pagina 4).

■ GLASVONDSTEN GOUDEN EEUW

De bloeiperiode die na de victorie inzette, komt aan bod in de museumzaal ‘De Gouden Eeuw van Alkmaar’. Hier zijn vele prachtige schilderijen van beroemde meesters te zien. De oude meesters worden vergezeld door onder meer een collectie pronkzilver en zeventiende-eeuws porselein. Er is een speciale plek ingericht voor opmerkelijk archeologisch glaswerk uit de collectie van het archeologisch centrum van de gemeente. Het gaat om een selectie van 34 archeologische topvondsten uit de zeventiende eeuw, afkomstig van verschillende opgravingen. Het meest in het oog springend zijn een reusachtige pronkbeker en een glazen papkom, die beide met goudfolie zijn afgewerkt. Daarnaast onder meer nog een slank hoog ‘fluitglas’ met zeer verfijnd graveerwerk en een verfijnd bierglas met dunne blauwe opgelegde glasdraden.

■ CULTUURCAFÉ

In het Cultuurcafé staat een vitrine met vondsten uit de collectie van het archeologisch centrum. Hierin is onder meer glaswerk te zien uit diverse periodes, slibaardewerk, kleurige majolicaborden en nog veel meer.

Het cultuurcafé

Nancy de Jong-Lambregts

Bijzondere bodemvondsten

Een heilig souvenir

In het metaaldepot van het archeologisch centrum worden verschillende insignes bewaard, waaronder een aantal pelgrimsinsignes. Ze hebben vaak de afbeelding van een heilige en werden vroeger op de kleding, hoed of tas van de pelgrim bevestigd. Deze keer in deze rubriek aandacht voor een bijzonder pelgrimsinsigne, dat in 1991 gevonden werd bij de Alkmaarse Wortelsteeg.

Zeven werken van barmhartigheid. De vreemdeling huisvesten, geschilderd door de Meester van Alkmaar, 1504, collectie Rijksmuseum Amsterdam

Pelgrimsinsignes werden en masse vervaardigd in de laat-middeleeuwse pelgrimsoorden. Vaak gegoten in een goedkope uitvoering van lood-tin. De pelgrimsinsignes werden gekocht als souvenir en fungeerden ook als amulet. Jeruzalem, Rome en Santiago de Compostella zijn wel de bekendste plaatsen die massaal door pelgrims werden bezocht. In deze oorden hoopten de pelgrims contact te krijgen met de heiligen. Meestal was er een kerk ter plekke. Mettertijd bezochten pelgrims ook graven en relieken van heiligen om een speciale gunst te krijgen. Gewoonlijk ging dat om genezing van ziek en zeer, waarbij ze hoopten op een wonder. Hedendaags leeft de pelgrimage nog steeds, met een religieuze bedoeling of als sportieve prestatie.

■ HEILIGE CUNERA

Op een terrein aan de westzijde van de Wortelsteeg, kwam bij opgravingen in 1991 een bijzondere pelgrimsinsigne tevoorschijn, van een lood-tin legering. Het werd gevonden in de demping van een waterput. De pelgrimsinsigne toont een afbeelding van de heilige Cunera uit Rhenen en komt waarschijnlijk uit de periode 1500-1573.

Wie was Cunera? Volgens de legende was het een dame van adel, geboren in de vierde eeuw. Na terugkomst van een pelgrimstocht naar Rome zou ze overvallen zijn. Vervolgens was ze gered door de Friese koning Radboud en opgenomen aan zijn hof in Rhenen. De afbeelding stelt een gruwelijke scène voor. We zien een drietal dames in een lang gewaad. De dame in het midden, met de halsdoek om haar hals, vouwt vroom haar handen, terwijl de andere dames ieder aan een punt van de halsdoek trekken.

Het verhaal gaat dat Cunera, oogappel van koning Radboud, aan haar einde kwam toen de koning haar, tijdens zijn afwezigheid, de macht had gegeven. De jaloerse vrouw van de koning kon dit niet verkroppen en met de hulp van een dienaar werd Cunera gewurgd. Dat is dus wat de afbeelding op het insigne laat zien. Rond het graf van Cunera waren de mirakelen niet van de lucht, Rhenen werd een befaamd pelgrimsoord.

Het insigne meet 3,2 cm maar was aanvankelijk hoger. Helaas ontbreekt het bovenstuk met de hoofden van de dames en het bevestigingsgooje. Op het pelgrimsinsigne een onduidelijk randschrift, waar wel de naam Cunera uit opgemaakt kan worden. Een nog compleet exemplaar met dezelfde afmeting, uit de periode 1450-1500 is gevonden in Arnhem. Het heeft een treffende gelijkenis met het Alkmaarse insigne en geeft een goed idee hoe dit eruit heeft gezien. Beide insignes vertellen het verhaal van de martelaarschap van de heilige Cunera, beschermheilige op

Pelgrimsinsigne gevonden bij de Wortelsteeg

Het in Arnhem gevonden insigne heeft een treffende gelijkenis met het Alkmaarse

het gebied van veeziekten en keelziekten.

Het is opmerkelijk dat er maar enkele tientallen Cunera-insignes zijn teruggevonden in Nederland. In een kerkrekening uit 1571 te Rhenen geeft wordt maar liefst 425 pond lood afgerekend voor de gegoten insignes. Berekend is dat dit overeen komt met circa 12.000 exemplaren, alleen voor dit ene jaar. Ook in Nederland werden de pelgrimsoorden dus druk bezocht. Groot was de handel in insignes! Met deze Cunera-insigne heeft de bewuste pelgrim zich vast gezegend gevoeld.

Karin Beemster

Literatuur:

Beuningen, H.J.E. van, en A.M. Koldewij, 1993: Heilig en Profaan, Rotterdam (Rotterdam Papers VIII), 11-15, 64-68 en 154. Beuningen, H.J.E. van, A.M. Koldewij en D. Kicken, 2001: Heilig en Profaan 2, Rotterdam (Rotterdam Papers 12), 255. Bitter, P., 1995: Geworteld in de bodem, Zwolle, 73.

Colofon

Deze nieuwsbrief is een gratis uitgave van de gemeentelijke vakgroepen Monumenten & Archeologie.

Afbeeldingen: uit eigen collectie i.s.m. Regionaal Archief Alkmaar. Vorm en Opmaak: Team DTP gemeente Alkmaar.

Druk: Dékavé, Alkmaar. Eindredactie en interviews: Judith Flapper

Gratis abonnement: monumenten@alkmaar.nl

Informatie Archeologie: Archeologisch Centrum, in Centrum voor Kunst en Erfgoed, Bergerweg 1, 1815 AC Alkmaar.

archeologischcentrum@alkmaar.nl; 072 - 8508440.

Informatie monumentenzorg: Gemeente Alkmaar; Postbus 53, 1800 BC Alkmaar; monumenten@alkmaar.nl.

Restauratie-adviseurs: dhr. A.W. Berkenpas 072-5488812, dhr. H. Krabbendam 072-5488814.

Monumentenloods: 06 - 113 26 174. Bouwhistorie: Mw. C. Roozendaal 072 - 5488816.